

נשמת המצווה

תניא לקוטי אמרים | פרק לח

המעשה הוא העיקר

לקיום המצוות יש שני היבטים: מעשה המצווה בפועל, והכוונה המתלווה לאותו מעשה. מכיוון שהמצוות הן עניין שבקדושה, ואנו רוצים לדבוק דרכן בה, התחושה היא שכוונת הלב היא שנותנת את המשמעות והתוכן למעשה, ושבלעדיה הוא חסר ערך. הערך של הכוונה מתעצם עוד יותר במצוות התפילה, משום שהיא עבודה שבלב, ואיך ייתכן שתחסר בה כוונת הלב?

אולם כאשר לומדים הלכות תפילה וברכות, נראה שהעיקר הוא דווקא המעשה: אדם שקרא ברכה או תפילה במחשבתו בלבד, אף אם קריאה זו הייתה בכוונה גדולה, לא יצא ידי חובתו, משום שלא הוציא את המילים מפיו. לעומת זאת, אדם שהתפלל בפיו אך לא התכוון כלל יצא ידי חובה בכל התפילה ובכל הברכות, מלבד הפסוק הראשון של קריאת שמע והברכה הראשונה של תפילת העמידה. המשתמע מן ההלכות הוא שחשיבותו של המעשה עולה על חשיבות הכוונה, עד שאפילו תפילה בלי כוונה נחשבת לתפילה, ויוצאים בה ידי חובה.

היחס בין המעשה לכוונה מקבל משמעות חדשה לאור הדברים שלמדנו בפרקים הקודמים בתניא על תכלית בריאת העולם ועל תכלית ירידת הנשמה לעולם, שהיא גילוי אור ה' דווקא בגוף הגשמי ובמציאות החומרית. מעשה המצווה, אפילו בלי כוונה, אינו ריק מתוכן. יש בו מימוש של פנימיות הרצון האלוקי בבריאת העולם. ואף אם עושה המצווה אינו מבין את עומק משמעותה ואינו מתכוון בשעת עשייתה, גם אז המעשה שלו פועל בעולם הזה ובעולמות העליונים. עיקר חשיבות המצווה הוא במעשה הפיזי ולא בכוונה, משום שמעשה המצווה לא נועד לרומם את הנשמה, את החלק הרוחני והעליון שבאדם, אלא דווקא את גופו ונפשו הבהמית.

והנה, עם כל הנזכר לעיל, יובן היטב פסק ההלכה הערוכה בתלמוד
ופוסקים

ד"הרהור לאו כדבור דמי" (הרהור אינו נחשב כדבור) ואם קרא קריאת שמע
במחשבתו ובלבו לבד, בכל פח פונתו – לא יצא ידי חובתו וצריך לחזור
ולקרוא

וכן בברכת המזון דאורייתא, ובשאר ברכות דרבנן, ובתפלה

ואם הוציא בשפתיו ולא בן לבו – יצא ידי חובתו בדיעבד, ואין צריך לחזור
לבד מפסוק ראשון של קריאת שמע וברכה ראשונה של תפלת שמונה
עשרה, וכדאיתא (ברייתא פ"ק ב דברכות) "עד כאן מצות פונה, מכאן ואילך מצות
קריאה וכו'".

והינו, משום שהנשמה אינה צריכה תקון לעצמה במצוות

רק, להמשיך אור – לתקן נפש החיונית והגוף על ידי אותיות הדבור שהנפש
מדברת בה' מוצאות הפה, וכן במצות מעשיות שהנפש עושה בשאר אברי
הגוף.

הארת הכוונה

אם כן, מה עניינה של הכוונה? היחס בין הכוונה למעשה דומה ליחס שבין הנשמה לגוף.

גם הנשמה וגם הגוף הגשמי מקורם בה: גם בגוף עצמו יש חיות אלוקית שמהווה ומקיימת אותו,
וכמו בנשמה, החיות הזאת מצומצמת ומוסותרת. ובכל זאת, הגוף כשלעצמו, ללא הנשמה, נראה
חסר חיים, משום שהחיות האלוקית שבגוף עברה צמצומים רבים. בנשמה, שהיא רוחנית יותר, החיות
מצומצמת פחות ולכן היא ניכרת בה. כאשר אנחנו פוגשים יצור חי, שיש בו נפש, איננו מרגישים את
האלוקות שבו אבל אנחנו יכולים להרגיש את כוח החיים שבו.

כך גם ביחס בין מעשה המצווה ובין הכוונה: ה' רוצה שנקיים את המצווה, והוא גם רוצה שנתכוון בשעת
המצווה. גם הקיום המעשי וגם כוונת הלב מגלים את רצון ה' ומביאים אותו לכדי מימוש, ואין מעלה
מיוחדת בדבקות שבכוונה, אולם רצון ה' משתקף גלוי בכוונה לאין ערוך מאשר בגוף המעשה.

כשם שהחיות האלוקית שבגוף מצומצמת, כך גם החיות של הרצון העליון שבמעשה מצומצמת.
וכשם שבנפש החיות מתפשטת ומאירה יותר, כך הרצון העליון שבכוונת המצווה מתפשט ומאיר יותר
מן האור שבמעשה המצווה.

אך אף-על-פי-כן, אמרו: תפלה או שאר ברכה בלא פונה – הן פגוף בלא
נשמה

פרוש, כי כמו שכל הברואים שבעולם הזה שיש להם גוף ונשמה, שהם: "נפש כל חי ורוח כל בשר איש", ונשמת כל אשר רוח חיים באפיו מכל בעלי חיים וה' מחיה את כלם ומהיה אותם מאין ליש תמיד באור וחיות שמשפיע בהם

שגם הגוף החמרי, ואפלו אבנים ועפר הדומם ממש - יש בו אור וחיות ממנו יתברך, שלא יחזר להיות אין ואפס כשהיה

ואף-על-פי-כן, אין ערך ודמיון כלל בין בחינת אור וחיות המאיר בגוף, לגבי בחינת אור וחיות המאיר בנשמה, שהיא נפש כל חי...

כך, אין ערך ודמיון כלל בין הארת והמשכת אור-אין-סוף ברוך-הוא, שהוא פנימיות רצונו יתברך בלי הסתר פנים ולבוש כלל, המאירה ומלבשת במצות מעשיות ממש, וכן במצות התלויות בדבור ובטוי שפתים בלי כוונה, שהוא נחשב כמעשה ממש כנוכח לעיל - לגבי ההארה והמשכת אור-אין-סוף ברוך-הוא המאירה ומלבשת בכונת המצות מעשיות, שהאדם מתבונן בעשייתן כדי לדבקה בו יתברך על ידי קיום רצונו, שהוא ורצונו אחד

וכן בכונת התפלה וקריאת שמע וברכותיה ושאר ברכות, שבכונתו בהן - מדבק מחשבתו ושכלו בו יתברך

ולא שדבקות המחשבה ושכל האדם בו יתברך, היא מצד עצמה למעלה מדבקות קיום המצות מעשיות בפעל ממש, כמו שיתבאר לקמן

אלא, מפני שזהו גם כן רצונו יתברך - לדבקה בשכל ומחשבה וכונת המצות מעשיות ובכונת קריאת שמע ותפלה ושאר ברכות

והארת רצון העליון הזה, המאירה ומלבשת בכונה זו, היא גדולה לאין קץ, למעלה מעלה מהארת רצון העליון המאירה ומלבשת בקיום המצות עצמן במעשה ובדבור בלי כוונה

כגדל מעלת אור הנשמה על הגוף, שהוא כלי ומלבוש הנשמה, כמו גוף המצוה עצמה שהוא כלי ומלבוש לכונתה

ואף שבשתייהן, במצוה ובכונתה, מלבש רצון אחד, פשוט בתכלית הפשיטות בלי שום שנוי ורבוז חס ושלוס, ומיוחד במהותו ועצמותו יתברך בתכלית היחוד

אף-על-פי-כן, ההארה, אינה שוה בבחינת צמצום והתפשטות.

את ההתגלות המאירה בכוונה אפשר לראות בחוש ממש. כאשר אדם מקיים מצווה מעשית, למשל כשהוא נוטל את ידיו, בלי כוונה, באותו זמן הוא מקיים את רצון ה': נפשו האלוקית מתלבשת בכוח המעשה של נטילת הידיים ואור ה' סובב אותו. אולם כלפי חוץ, וגם בחויה האישית שלו, הוא בסך הכול שוטף את ידיו במים. רצון ה' בא לידי מימוש במצווה אך אינו מאיר בה. לעומת זאת, כאשר אדם נוטל את ידיו מתוך קבלת עול מלכות שמים, כדי לקיים רצון ה' ומצוותו, ויותר מכך, הוא עושה זאת בשמחה של מצווה, מתוך יראת ה' ואהבתו - אז רצון ה' מאיר ומורגש לפחות בתוך האדם עצמו, וייתכן שאף כלפי הסובבים אותו, משום שהנפש שלו קורנת באור האלוקי שבמצווה.

גם כאשר אדם מתפלל, מברך או עוסק בדברי תורה, ההברות, העיצורים והתנועות שהוא מוציא מפיו אוצרים בתוכם את רצון ה' וחכמתו, והביטוי שלהם בפה הגשמי מרומם את הגוף ואת הנפש הבהמית. ועדיין, רצון ה' אינו מאיר בהן אם אין בהן כוונה. כאשר אדם מוסיף למילים את כוונת הלב, הוא מגלה את הרצון האלוקי בנפשו, והרצון מאיר באור גדול.

אם כן, מה כוחו של המעשה ומה כוחה של הכוונה? מעשה המצווה הוא תכלית הבריאה דווקא משום שההארה בו מצומצמת, החיסרון שבו הוא גם מעלתו. בכוונה מאיר רצון ה' בגלוי, אך היא אינה מביאה את תכלית הבריאה לידי מימוש.

שאלות לסיכום ולחזרה:

1. במה מתממשת תכלית הבריאה: במעשה או בכוונה?
2. מה פירוש האמרה "תפילה בלא כוונה כגוף בלא נשמה"?
3. מה היתרון של המעשה ומה היתרון של הכוונה?